

THE DUTCH DICKENSIAN

Volume XXXV, winter 2015, No 87.

**The Dutch Dickensian is een uitgave van
The Haarlem Branch of the Dickens Fellowship**

ISSN 0167-8388

Colofon

The Dutch Dickensian is het officiële tijdschrift van The Haarlem Branch.

The Haarlem Branch opgericht in 1956, is Branch 142 van The Dickens Fellowship.

Bestuur:

President: M. David

Secretaris: P. de Groot

Penningmeester: D. Kooiman

Secretariaat van de Haarlem Branch:

Mr. P. de Groot, Kanaaldijk 81, 1454 AC, Watergang.

E-mail: circumlocution-office@xs4all.nl

De contributie voor lidmaatschap van de Haarlem Branch bedraagt €30,- ; een familie lidmaatschap bedraagt €40,-.

Bank: ABN-AMRO AMSTERDAM

IBAN: NL77ABNA0407745173

t.g.v. THE DICKENS FELLOWSHIP

Het verenigingsjaar loopt van 1 januari tot en met 31 december.

Redactie van The Dutch Dickensian:

K.V. Boschma

C.A. Klok

A.A. de Landtsheer

Redactie adres:

A.A. de Landtsheer

Dikbosstraat 34

7814XN (Weerdinge) Emmen

E-mail: aaadel@wxs.nl

Website Haarlembranch: <http://www.dickensfellowship.nl>

Webmaster: E.I.G. van Daalen

E-mail: eig.vandaalen@ziggo.nl

Vervolg op de andere binnenzijde van de omslag

Inhoudsopgave van Volume XXXV, nr. 87, winter 2015.

Blz.

- 46 - Van de redactie.
- 47 - Van de president.
- 48 - Verslag van de 244ste vergadering, Pieter de Groot.
- 54- Verslag van de 245ste vergadering, Pieter de Groot.
- 60- De 109e Annual Conference, Kees Klok.
- 64 The Charles Dickens Conference Bristol, 23 - 28 juli, Ria van Egmond.
- 69- A Funny Thing Happend On My Way, part 1, Tony Pointon.
- 78- Dickens en de (boze) wolf, Cees van Steijnen.
- 81- Dombey and Son, Liesbeth van Aalst.
- 85- The Invisible Woman: Ellen Ternan, Dick Kooiman.

Een overzicht van eerdere publicaties in The Dutch Dickensian kunt u vinden

op:

<http://www.dickensfellowship.nl>

Van de redactie,

De postbode die bij het redactielokaal de post bezorgt belde dit keer aan. Als zzp-er die nu toch weer een vaste aanstelling mag hebben van de directie van PostNL maakte hij zich zorgen. Maanden lang was hij onze postbus voorbij gelopen zonder de klep op te hoeven lichten en nu paste de hoeveelheid post niet eens meer in de toch ruim bemeten bus. Was er soms iets aan de hand daar in Haarlem? Had men de afgelopen periode de bijdragen voor

The Dutch Dickensian soms op slinkse wijze via een andere postbesteller verstuurd. Nee, ik kom hem m/v gerust stellen. Het klopte echt.

Maar de redactie heeft het er maar moeilijk mee. Achtenveertig pagina's is het aantal dat onder geen geval wordt overschreden en dat is wat ook in dit nummer voor u ligt. Maar dit is slechts het tweede nummer van 2015? "Ja, maar daar zult u het mee moeten doen", zoals onze rijdende rechter zijn uitspraak afsluit, of zoals Walter Conkrite zijn berichtgeving altijd eindigde : "And that's the way it is." Dat betekent dat enkelen onder u zullen moeten wachten tot 2016 alvorens zij hun geesteskind in druk zullen kunnen aanschouwen. Daar staat natuurlijk ook iets positiefs tegenover, want nu we toch aan het citeren zijn: "Elk nadeel heb z'n voordeel". Er ligt in ieder geval weer wat voorraad op de plank in het redactielokaal voor het volgende nummer. Wanneer dat verschijnt? De redactie gaat ervan uit dat dit, als u zo door blijft schrijven, wel eens in het voorjaar zou kunnen zijn.

Tijdens de Annual Conference hield Tony Pionton een lezing waar wij de digitale weerstlag van hebben. Het verhaal bleek te lang om in een keer te plaatsen, maar weest u gerust. Het tweede deel verschijnt ongetwijfeld ergens in 2016.

Verder vernam de redactie dat Great Expectations ons book of study voor 2016 is. Daar valt ongetwijfeld wel het nodige over te schrijven. Zelfs in Drenthe, want de leeskring aldaar buigt zich op dit moment over hetzelfde boek.

Van de president

Tijdens de herdenkingsdienst in 1870 in Westminster Abbey refereerde Dean Stanley naar de lessen die geleerd konden worden door de verhalen van Oliver Twist, Little Nell en Tiny Tim. Hij gaf aan dat het graf van Dickens zou lijken voor ‘Those who crowd around it as though it were the very grave of those little innocents whom he had thus created for our companionship, for our instruction, for our delight and solace’. Het zijn tamelijk pathetische woorden, maar ze pasten bij de gelegenheid en de gevoelens van de lezers van de man die daar tegen zijn wil in een graf in Westminster Abbey was beland. Deze ‘innocents’ zouden later overigens ook een zakelijke kant krijgen, van The Tiny Tim Guild for the Poor Crippled Children tot Dickens World.

Gelukkig kunnen wij als Dickens Fellowship ook putten uit meer vaatjes dan dit. Zoals Edmund Yates het in zijn *Recollections* al zei: “I have always held that Dickens was an exception to the general rule of authors’ being so much less interesting than their books”. Ruim een eeuw belicht het onvolprezen tijdschrift *The Dickensian* deze Dickens (in het meest recente nummer bijvoorbeeld middels het artikel *Dickens, Roman Catholicism and Jesuits*) en ook *The Dutch Dickensian* levert al decennia haar eigen bijdrages aan een nuancering van het beeld van Stanley. De diverse redacties verdienen daarbij onze grote erkentelijkheid.

Het bestuur zal ook in 2016 de boodschap van Dickens weer in al zijn facetten blijven uitdragen, van Little Nell tot Nelly Ternan. Ik wens u en de uwen een mooi kerstfeest en vooral een Dickensiaans 2016.

In Fellowship,
Martijn David
President

Verslag van de 244ste vergadering van The Dickens Fellowship Haarlem Branch.

In een declamerend Clockhuys verzamelden zich 16 leden en een lokale dichter. De president heet allen welkom; hij spreekt van een overweldigende opkomst want dat is nu eenmaal de traditie. Na de leden op een nieuwe Dutch Dickensian gewezen te hebben geeft hij schielijk het woord aan de heer Muda, want voor je het weet is het sluitingstijd en we hebben al een bibliothecaris terloops op een horloge zien kijken.

De heer Muda zegt vereerd te zijn met het bezoek en refereert aan de rellen waar Haren nu eenmaal zo bekend om is. Vervolgens wijst hij ons op het motto in het geslepen glas boven de deuren van de Dickens Room: "Great Expectations". Hij leest uit dit boek het een en ander voor en vertelt ons dan het verhaal over zijn vader, Wim Muda die een passie had voor het werk van Dickens en tevens een verwoed verzamelaar was. Maar voor hij verder gaat introduceert hij de heer Klaas Drenth, dichter en auteur van een boek over de vele schrijvers die in Haren hebben gewoond. Drenth leest een gedicht voor dat ooit eens ter ere van de openstelling van de tramlijn tussen Groningen en Haren werd geschreven en dat eindigt met de woorden: "Haren boven al". En waarom ook niet.

De vader van de heer Muda las veel en een van de eerste boeken die hij las had de titel "Een Jongensleven". Het betrof het leven van Charles Dickens. Nadat het boek uit was wierp hij zich er geheel op Dickens en wist na verloop van tijd alle details over hem. Waarna het grote verzamelen begon. Muda verhaalt over een bezoek dat hij met zijn vader aan Engeland bracht, waarbij het oude Dafje zo vol gestouwd was met boeken dat de kofferbak over het asfalt sleepte. Zijn vader kocht van alles; als er bijvoorbeeld in een boekwinkeltje negen verschillende edities van David Copperfield stonden, dan kocht hij ze allemaal. De opmerking van de verbijsterde boekhandelaar: "but one copy will do just fine", naast zich neer legend.

In 1999, na het overlijden van zijn vader, besloot Muda al die boeken in bruikleen te geven aan de openbare bibliotheek, waar er een speciale ruimte voor beschikbaar werd gesteld.

Deze Dickens Room is open voor het grote publiek en ook de bibliotheek zelf heeft een aardige Dickens collectie voor uitleen beschikbaar. Andere bibliotheken doen regelmatig een beroep op die van Haren als het gaat om verzoeken van lezers over Dickens.

Door de Dickens Room is Dickens in ieder geval gaan leven in Haren want de twee-jaarlijkse cultuurprijs is naar Dickens vernoemd en ook wordt er jaarlijks een Dickens dictee gehouden, met deelnemers uit het hele land. Er wordt dan om een bepaalde pen gestreden die men echter ook weer terug moet geven, wat goed beschouwd minder is, maar het gaat om het idee. Ook wordt er jaarlijks een Dickens lezing gehouden. Muda merkt op dat het toch wel uniek is dat daar, zomaar ergens in Noord Nederland, ongeveer honderd mensen op af komen. Een aantal van onze leden heeft een van die Dickens lezingen verzorgd (voor de volgende lezing in Haren: zie Bijeenkomsten).

Om de argeloze toerist ter wille te zijn verwijzen bordjes van de VVV naar de Dickens Room.

De opening van de Dickens Room werd indertijd verricht door ons medelid en voormalig president Jan Lokin die een dronken Pickwick in een kruiwagen naar binnen reedt. Of was het nu andersom?

Muda vertelt dan nog het nodige over het interieur waarbij duidelijk wordt dat het behang en de vloerbedekking uit Engeland betrokken zijn. Daarnaast is de Universiteit van Groningen bijzonder genereus geweest door de boekenkasten en de grote leestafel te doneren. Trots meldt Muda dat er twaalf mannen nodig waren om de tafel binnen te dragen.

Hierna leest Drenth een stukje voor over Dickens in Appingendam, zijnde een beschrijving van de originele Dickens Room in het huis van Wim Muda.

Waarna de boekenkasten openzwaaien en de plakboeken worden uitgesteld.

Nadat wij uit de bibliotheek verwijderd zijn gaan wij per auto richting ons restaurant, het idyllisch gelegen Sassenhein. Hier is een aan het meer gelegen paviljoentje voor ons gereserveerd.

De president heet ons ook hier welkom en spreekt, na een blik op het kabbelende water van het meer geworpen te hebben, van een A locatie.

Waarna de penningmeester het woord grijpt en ons terugvoert van de open Groningse natuur naar de bekrompen ruimtes van het Noord Hollands archief. Want terwijl wij hier onbekommerd dineren, zo stelt hij, worden daar met verbeterheid de nietjes uit onze archiefstukken verwijderd. Want men hoopt ergens aan het einde van dit jaar ons archief open te kunnen stellen voor het grote publiek. Hij stelt voor dit dan nog even stil te houden en er pas in 2016 ruchtbaarheid aan te geven omdat wij dan 60 jaar bestaan.

Ons archief, overigens in bruikleen gegeven aan het Noord Hollands archief, is inmiddels samengevoegd met het Dickens archief van ons medelid de heer Van Steynen, dat al eerder daar was ondergebracht. Dit met toestemming van hem uiteraard.

Recentelijk hebben wij de Dutch Dickensians die de afgelopen vijf jaar zijn verschenen bij het Noord Hollands archief ingeleverd zodat ook deze online kunnen worden gezet. Het Noord Hollands archief heeft ons bericht dat er momenteel via het internet gebruik gemaakt wordt van de mogelijkheid artikelen op te zoeken. Het is dus een juiste keuze geweest dit zo te doen.

De heer Muda geeft vervolgens uitleg over de locatie en de Hein (uit Sassenhein) die zorgde dat het een groen gebied bleef met een fraai meer waarin karpers zwemmen. Bevissen mag slechts als men lid is van de visclub en varen en zwemmen is helemaal uit den boze. Kijken mag, dat weer wel, maar van gepaste afstand. Waarna ook hij in dichten uitbarst. Het is een oud Gronings gedicht dat gaat over onder meer “forsch geboomd”. Nu, dan weet u het wel.

Daarna benoemt hij nog dat wij juist op deze locatie zijn door de vasthoudendheid van de secretaris, hoewel wij onderling vastberadenheid hadden afgesproken, maar dit terzijde.

De president, bij wie het woord karper is blijven hangen heeft het daarna over Maarten 't Hart en stekelbaarzen; waarmee we vanzelf in de Pickwick Papers terecht komen.

Mevrouw Burden weet te vertellen dat 't Hart zich tegenwoordig met paard en wagen verplaatst waarbij hij het buitenland schuwt.

Op de vraag van de heer Muda of wij ooit noordelijker zijn geweest dan Haren staat de secretaris op en vertelt over Dantummerwoude en de theorie van notaris Keuning dat alle werken van Dickens zich eigenlijk in Friesland afspeelden.

Waarop de penningmeester ons vertelt over de colleges die 't Hart gaf in Leiden waar zijn studenten matige lezers bleken te zijn en één het helemaal bont maakte door met een poppenspel aan te komen terwijl hij geacht werd een dik boek uitgelezen te hebben.

Waarop de heer Drenth zijn boek weer ter hand neemt en het heeft over een mijnheer Kopland die een bibliotheek had die gespecialiseerd was in Johan Fabricius en waar tijdens de oorlogsjaren geen Japanners in mochten. Waarna het gesprek verder gaat over de onvermijdelijke Scheepsjongens van Bontekoe. De heer Jacobs meent dat Fabricius een heel oeuvre op Hoorn had gebaseerd terwijl Dickens breder was georiënteerd en ook niet jaren hoefde te leuren bij een uitgever.

Waarna de heer De Landtsheer spreekt over deze middag als een vol van grote gedachten en dichtwerk, en hij teksten uit het hoofd citeert en ons daar naar laat raden. Een aantal van ons meent dat hij in tongen spreekt maar het blijkt van Toon Hermans te zijn.

Waarop de president de bijeenkomst besluit met de mededeling dat het tijd wordt om op te stappen want voor de meesten van ons is het een lange weg terug en je weet maar nooit vandaag de dag.

Bijeenkomsten

In 2016 wordt de International Annual Conference in Aberdeen gehouden en wel van 20 t/m 25 juli. Wij verblijven daar op de campus van de Universiteit van Aberdeen. Dickens is zelf twee maal in Aberdeen geweest, en de meesten van ons nog nooit. Dus dat beloofd wat.

De jaarlijkse Dickens Day (voorheen Birkbeck Dickens Day) is dit jaar op 10 oktober in het Senate House, Malet Street, London. Meer informatie, onder meer over het programma en de boekingen, zijn te zijner tijd via de website

www.dickensfellowship.org in te zien.

De Kerstbijeenkomst van de Haarlem Branch is op zaterdag 12 december. Het zal in december nog niet mogelijk zijn te verzamelen in Trou Moet Blijcken en daarom trekken wij wederom naar De Ripper, waar wij goede herinneringen aan hebben. Als spreker hebben wij die middag Andrew Lycett, die speciaal voor u wordt ingevlogen. Hij gaat het hebben over: "Dickens and Collins as Campaigners". Lycett is biograaf en auteur; onder meer van: "Wilkie Collins; a Life of Sensation".

London Calling:

In de laatste The Dickensian weer veel lezenswaardige artikelen en ook nieuws over een gerestaureerde brievenbus. Vijf jaar geleden aangetroffen, ingemetseld in een muur vlak bij Gads Hill en overwoekerd door onkruid en aanverwante zaken. Nadat was aangetoond dat Dickens deze brievenbus jarenlang gebruikt heeft is die uit de muur gewrikt, gerestaureerd en inmiddels weer triomfantelijk in gebruik genomen. Het is maar dat u het weet; het kan niet genoeg gezegd worden, het gaat om de details.

Contact

De Haarlem Branch heeft een nieuw website adres: www.dickensfellowship.nl
U kunt uw bijdragen voor The Dutch Dickensian blijven sturen naar aadel@wxs.nl

Niets lijkt te dol

De emailadressen van de Branches zijn op de website van de Dickens Fellowship te vinden en dus is het prijschietsen voor hen die hun waar aan de man denken te moeten brengen. Zo was daar de toeristenorganisatie uit Portugal die iets stuurde over Dickens en Portugal. Portugal denk je dan, is Dickens daar ooit geweest? Nee, geeft de toeristenbond aarzelend toe, maar het had gekund. Deze theorie baseren zij op het feit dat Hans Christiaan Andersen er wel geweest is en er ook nog eens heeft rondgetoerd. En Dickens kende (tot zijn spijt) Andersen. Je moet er maar opkomen.

En dan is er nog dit, dat de puriteinen onder ons zal doen gruwen:

In a sort of super-literary-hero mash-up, filming has just begun on Dickensian, an ambitious 20-part BBC One period drama that brings together some of Charles Dickens' most iconic characters. Stephen Rea has joined the cast as Inspector Bucket from Bleak House while Shirley Valentine Oscar nominee Pauline Collins is Mrs Gamp from Martin Chuzzlewit, and Caroline Quentin (Dancing On The Edge) plays Oliver Twist's Mrs Bumble. Spooks' Peter Firth and The Imitation Game's Tuppence Middleton also feature.

Rea calls Dickensian "the most beautiful re-working of the world of Dickens that you could ever imagine. The characters take on a fresh life, and any actor would be mad not to accept the challenge these great scripts offer."

Uit de bladen

Veel Branches hebben een nieuwsbrief of blad. En zoals wij The Dutch Dickensian hebben, heeft de recent opgerichte Branch in Aberdeen "Little Doric". Eerst meende ik nog dat het hier om een schrijffout ging, maar ze zijn nu al aan het derde nummer toe en blijven stug volhouden met hun Doric. In dit derde nummer ook aandacht voor de Slag bij Waterloo van 200 jaar geleden en een connectie naar Dickens.

Charles Dickens was only three years old when the Duke of Wellington finally defeated Napoleon. Wellington went on to become Prime Minister and when he finally died in 1852 his state funeral was a magnificent occasion . . . too magnificent according to Dickens, who had visited the site of the battle and attended the funeral. He wrote in 1852: We earnestly submit to our readers that there is, and that there can be, no kind of honour in such a revival; that the more truly great the man, the more truly little the ceremony; and that it has been, from first to last, a pernicious instance and encouragement of the demoralising practice of trading in Death. He also laid into Disraeli, then Chancellor of the Exchequer, for his speech at the funeral. Apart from the moral delinquency of appropriating another man's thoughts as one's own, which Mr. Disraeli in his speech so flagrantly committed, it has not been sufficiently remarked of this

now celebrated speech that it was in every other respect also a miracle of bad taste.

Verslag van de 245ste vergadering van The Dickens Fellowship Haarlem Branch.

In een haperend Kraantje Lek verzamelden zich 28 leden en een verlate secretaris waardoor het begin van dit verslag op informatie van derden berust. De president heeft volgens zeggen allen welkom geheten waarbij de opmerking over de overweldigende opkomst niet ontbrak. De gerant was hier heel expliciet over.

Waarna het woord direct gegeven werd aan de penningmeester die een inleiding hield waarin de twee voornaamste informatiebronnen die aan de film ten grondslag lagen, dochter Kate en canon Benham, centraal stonden. Een volledig verslag van de inleiding zal ongetwijfeld in de Dutch Dickensian verschijnen maar hier vast een samenvatting:

De film behandelt de spanning tussen de gevoelens van twee mensen, Ellen Ternan en Dickens, en de strenge codes van de maatschappij waarin zij leven. Ook illustreert deze rolprent de afhankelijke en ondergeschikte positie van de vrouw. Dat is niet alleen duidelijk in Catherine, de wettige echtgenote die door Dickens grof wordt bejegend, maar ook in Ellen die wordt weggeborgen en buitengesloten, zonder eigen leven, bewegingsvrijheid of carrière. Zij leeft eigenlijk pas op na het overlijden van Dickens in 1870.

De basis van de film ligt in het boek van Claire Tomalin, *The Invisible Woman: the story of Nelly Ternan and Charles Dickens* (Penguin Books, 1991). Niet het hele boek, slechts een fase van de relatie keert terug in de film.

Hoe hebben Ellen en Dickens elkaar ontmoet? Een vriend van Dickens, Wilkie Collins, had samen met hem een toneelstuk geschreven getiteld *Frozen Deep*. Dat stuk handelde over een groep ontdekkingsreizigers in het Zuidpoolgebied en de spanningen binnen de groep en onder de thuisblijvers. Geen sterk verhaal maar wel een groot succes. Koningin Victoria, die niet naar een theater kon gaan, nodigde Dickens met zijn gezelschap uit om het stuk op het koninklijk paleis te komen spelen. Ellen Ternan maakte deel uit van de spelers.

Zij was jong en intelligent, maar ook arm en onaanzienlijk. Dan blijkt dat de grote Charles Dickens verliefd op haar is, een man met een grote reputatie, een landgoed in Kent, een huis in Londen, eigenaar van een tijdschrift, schrijver van veelgeprezen romans, rijk en veel bereisd. Ze moet haast wel diep onder de indruk zijn geweest.

Na de dood van Dickens ontmoet zij, via gemeenschappelijke vrienden, George Wharton Robinson met wie zij in 1876 in het huwelijk trad. Deze George, student geschiedenis in Oxford, schijnt totaal onkundig te zijn geweest en gebleven van de geschiedenis van zijn vrouw. Ellen was twaalf jaar ouder dan George, maar wist een groot deel van haar recente geschiedenis uit te wissen door zich als tien jaar jonger uit te geven. Ze zag er jong genoeg uit en kon op die manier veel lastige vragen over haar verleden voorkomen. Ze kregen twee kinderen, Geoffrey en Gladys.

Haar grootste angst was dat haar eigen kinderen er ooit iets van te weten zouden komen. Met de familie Dickens bleef ze goede relaties onderhouden, vooral met de schoonzus van Dickens en zijn beide dochters, maar de contacten verliepen altijd onopvallend. Toen zij in 1914 stierf deed zij dat in de geruststellende overtuiging dat haar geheim goed bewaard was gebleven. Maar het geheim bleef niet bewaard. Zoon Geoffrey snuffelde in de weinige papieren die van zijn moeder en tantes bewaard waren gebleven. Dat leidde tot een voor hem ontstellende ontdekking: zijn moeder bleek tien jaar ouder dan zij altijd had beweerd en zij was in haar jeugd actrice en dertien jaar lang het liefje van Charles Dickens. Hij vroeg een gesprek aan met Sir Henry, de enige nog levende zoon van Dickens en stelde hem de indringende vraag: 'Was my mother your father's mistress?' En Henry moest zijn bange vermoedens bevestigen. Daar is Geoffrey nooit meer overheen gekomen.

Hoe weten wij dit allemaal? Er zijn twee belangrijke kanalen waarlangs wij rechtstreeks informatie hebben gekregen over de relatie van Dickens met Ellen Ternan. Allereerst is daar Kate, de dochter van Dickens die het meest op hem leek en hem ook het beste begreep. Een tweede belangrijke informatiebron is canon William Benham, een Anglicaanse geestelijke gevestigd in Margate. Hij was een Dickens liefhebber met grote liefde voor het toneel. Na aankomst in Margate ontwikkelde Ellen al snel een vertrouwelijke relatie met hem en

werkten zij op verschillende terreinen samen. Hij zat in het bestuur van de school waar de Robinsons aan verbonden waren en Ellen deed mee aan de vele liefdadigheidsactiviteiten die Benham in Margate organiseerde. Hij komt in de film nadrukkelijk naar voren.

Waarna de president een knopje indrukt en de problemen uitbreken. Want de laptop van de president blijkt de door de penningmeester aangekochte DVD niet aan te kunnen en een handgemeen dreigt. Gelukkig is daar mevrouw Van der Meer die thuis ook apparatuur heeft en om de hoek woont. Dit leidt tot een halve oplossing, er komt wel beeld maar geen geluid. En zo begint de voorstelling in een beklemmende stilte. Als de secretaris eindelijk ook binnen komt waant hij zich in de jaren twintig, toen de stomme film furore maakte.

Na einde van de film komen de stemmen los, gestimuleerd door een aantal borrels.

Waarna wij aan tafel gaan. Het is inschikken geblazen want de film heeft een onverwacht groot aantal leden getrokken die ook nog eens willen blijven dineren.

De President opent de tafeldiscussie met de opmerking dat als je lid bent van een leesgenootschap, je aan ondertiteling genoeg dient te hebben. Hij is recent in Vilnius geweest, dat in een ver land ligt, en trof op het vliegveld een boekhandel waar men slechts vier titels in de aanbieding had; waaronder *Great Expectations*. Daarnaast merkt hij op dat het een sfeer-volle film was die als kostuumdrama kan doorgaan. Maar hij zat vandaag dan ook vooraan. Dan staat de heer Kabel op; hij heeft het over het slechte eten tijdens de conferentie in Portsmouth en over een door de Dickens Fellowship aangebrachte tekst op het graf van Ellen Ternan. Hij heeft als bewijs een foto meegebracht (van het graf, niet van het eten). Hij spreekt er schande van (nu van beiden).

Waarop de secretaris verhaalt over bezoek aan het kerkhof waarbij een aantal dames uit Rochester de argeloze gids begonnen te attaqueren.

De heer Ferdinandusse citeert Mark Twain die eens stelde dat de muziek van Wagner beter is dan dat die klinkt.

Mevrouw Van Bentem, die achter in de zaal zat, heeft niets begrepen van de film want de lichtval was niet goed. Waarop de heer Kabel opmerkt dat hij op een full-size filmdoek had gerekend en niet op dit postzegelformaat.

Mevrouw Drost stelt dat mensen privé en in publiek zich nogal eens anders gedragen. Zij noemt in dit verband ene Bob Geldorf. Waarna de discussie verder gaat over het in slaapvallen van bioscoop bezoekers tijdens een film.

De penningmeester ziet in het herschreven slot van *Great Expectations* een referentie naar de vereniging tussen Ellen Ternan en Dickens.

De heer Ferdinandusse gaat verder en vindt zelf dat Ellen Ternan zich met die afloop bemoeit.

Mevrouw Hesp spreekt van tegenstellingen en de heer Pieron meent dat de tijd hen tegen werkte; waarop de heer De Bruin stelt dat de conflicten van Dickens onze conflicten zijn.

Hierna wordt het even stil aan tafel en schuifelen een aantal leden onrustig heen en weer.

De heer Jacobs vindt Catherine een stijlvolle vrouw en mevrouw Van Aalst merkt op dat Dickens haar slecht behandelde.

Waarna de dames Hesp en Drost Freud en Sartre van stal halen en het rumoer toeneemt.

Waarop de president schielijk de bijeenkomst besluit want de gerant meldt dat de burens klagen over geluidsoverlast; maar dat kan nooit tijdens de vertoning van de film zijn geweest.

Bijeenkomsten

- De eerstvolgende Dickens lezing in Haren is op 7 februari 2016. Het thema zal zijn: "Happy Birthday Mr. Dickens". De lezing wordt gehouden op Dickens' geboortedag.

- In 2016 wordt de International Annual Conference in Aberdeen gehouden en wel van 20 t/m 25 juli. Wij verblijven daar op de campus van de Universiteit van Aberdeen.

- De voorjaarsbijeenkomst van de Haarlem Branch is vermoedelijk op zaterdag 12 maart in het Dickens Theater in Laren.

London Calling

En dan was daar weer de Council meeting in London; ook dit maal in Little Dorrit's church in Southwark. Sinds het wegstemmen van de vorige voorzitter is er sprake van een ontspannen sfeer. Slechts bij de presentatie van financiële cijfers dreigde er wat onrust omdat een man in een gifgroen vest, naar ik meen de proxy van Poona (India), maar vragen bleef stellen over trivialiteiten. De editor had nog interessante informatie over de voortgang van "The Charles Dickens Letters Project" dat er naar streeft binnen afzienbare tijd de brieven van Dickens online beschikbaar te hebben. De kosten voor de website, het beheer en de hosting worden betaald uit de inkomsten uit The Dickensian online, die in 2014 al 1.633 ponden bedroeg.

Minder goed nieuws was de langzame terugloop van het aantal abonnees van The Dickensian. Van 1015 in 2013 naar 944 in 2014. Vooral onder de leden van de Fellowship is sprake van terugloop. Kom, denkt u er eens over want als u geen abonnee bent dan mist u wat. Formulieren verkrijgbaar bij uw secretaris die daar, in tegenstelling tot wat er gefluisterd wordt, niets aan over houdt.

Life lines

- De Haarlem Branch heeft een nieuw website adres: www.dickensfellowship.nl
- U kunt uw bijdragen voor The Dutch Dickensian blijven sturen naar aadel@wxs.nl
- Ons Book of Study voor 2016 is Great Expectations.

Uit de bladen

In de GRAD Greeting, een publicatie van de Greater Riverside Area Dickens Fellowship in de USA, een stukje over Mark Twain die in New York, in 1868, een lezing van Dickens bijwoonde en daar wel een mening over had.

He read David Copperfield. He is a bad reader, in one sense -- because he does not enunciate his words sharply and distinctly -- he does not cut the syllables cleanly, and therefore many and many of them fell dead before they reached our part of the house. [I say "our" because I am proud to observe that there was a beautiful young lady with me -- a highly respectable young white woman.]

I was a good deal disappointed in Mr. Dickens' reading -- I will go further and

say, a great deal disappointed. The Herald and Tribune critics must have been carried away by their imaginations when they wrote their extravagant praises of it. Mr. Dickens' reading is rather monotonous, as a general thing; his voice is husky; his pathos is only the beautiful pathos of his language -- there is no heart, no feeling in it -- it is glittering frostwork; his rich humor cannot fail to tickle an audience into ecstasies save when he reads to himself.

Geen fan dus, die Twain.

Corresponding members

Ons medelid de heer Fred de Bruin stuurde de volgende informatie.

Eind vorig jaar kocht de Engelse antiquair en academicus Jeremy Parrott een ingebonden verzameling van twintig originele nummers van het magazine van een collega. Groot was zijn verrassing toen hij bij elk verhaal in de marge krabbels ontwaarde. Het bleek om het handschrift van Dickens zelf te gaan die de naam van elke auteur bij haar of zijn stuk had geplaatst. Voor kenners van de Victoriaanse literatuur is de ontdekking niks minder dan een steen van Rosetta. Dankzij de krabbels zijn liefst driehonderd tot vierhonderd auteurs van zo'n 2.500 artikels en verhalen die voorheen anoniem waren, geïdentificeerd. Blijkt dat Dickens destijds verschillende grote namen wist te strikken. Onder anderen Elizabeth Gaskell ("North and south"), Lewis Carroll ("Alice in Wonderland") en Wilkie Collins ("The woman in white") schreven stukken voor "All the year round".

Dan een bericht van een onder censuur zuchtend medelid de heer Wim Reinders over Dr. De Jong. (Reinders zucht onder die censuur, niet De Jong). Hier een samenvatting:

Geachte leden en bestuur, via een verzorgster, een vrolijk boerentype, krijg ik wat berichtgeving over het Dickens Museum. Zij heeft mijn groeten overgebracht en ik kreeg de groeten terug. De heer de Jong is daarna in mijn tehuis geweest en heeft naar mij gevraagd. Hij is niet op mijn kamer geweest maar verzorgsters kunnen een bezoek aan mij tegengewerkt hebben want de schrijver Dickens is nu taboe in dit tehuis. Toen ik de laatste keer voor mijn

longen in het ziekenhuis lag, las ik Oliver Twist pas goed en doorzag daardoor het dwingende (be)handelen door het personeel in dit tehuis. Ik heb hierover gerapporteerd en dat is mij kwalijk genomen. Een tijd daarna zag ik Dr. De Jong in het ziekenhuis. Wij zaten beiden in een rolwagen. We gaven elkaar een hand waarop zijn begeleidster hem meteen meetrok. Hij schijnt het laatst gesignaleerd te zijn in een dagverblijf in Hummeloo.

Over misstanden in de zorg gesproken.

Verslagen van de Annual Conference.

De redactie ontving al weer enige tijd geleden enige verslagen van leden die de Annual Conference in Bristol dit jaar hebben bijgewoond. Opvallend is wel dat daarin gesproken wordt over het kleine aantal Haarlebranchers en de zorgen die men zich daarover in Engeland maakte. Het geeft weer eens aan hoe goed men ons daar in de gaten houdt. Positief is dan weer dat dit kleine aantal toch heeft geleid tot twee verslagen over deze voor ons Dickensians toch zeer belangrijke jaarlijkse gebeurtenis. Het gevolg is dat wat daarom nu zeer goed op de hoogte zijn wat zich op zo'n bijeenkomst, die zich over meerdere dagen uitstrekt, allemaal afspeelt. Daarom heeft de redactie besloten beide verslagen te plaatsen. Natuurlijk betekent dit dat er wat herhalingen in staan, maar aan de ander kant laat dit ook zien dat men zelfs al komt men uit een en de zelfde branch toch met verschillende ogen naar zo'n gebeurtenis kijkt.

De 109e Annual Conference

Bristol, 23 - 28 juli 2015

door Kees Klok

Om tien over zeven in de avond landde ik op het vliegveld van Bristol. Omdat de prijsvechtersvluchten uit Amsterdam te laat arriveren voor de opening van de 109e Annual Conference, was ik een dag van tevoren afgereisd. Ik was liever met de boot gekomen, zoals in de dagen van Dickens, maar de schrikbarende prijzen van de treinen in Engeland deden mij toch besluiten het vliegtuig te

nemen. Vanaf het vliegveld kon ik met een bus naar een van de treinstations, om vandaar de weg te vinden naar mijn hotel. Ik heb een hekel aan bussen en had trek in een kloeke pint. Ik nam een taxi. Het taxivervoer is verrassend efficiënt geregeld. Je vertelt aan een balie waar je naartoe wilt, rekent de ritprijs af en krijgt een nummer, waarmee je even later in je taxi stapt. Geen risico dat je wordt opgelicht, doordat de chauffeur een ommetje maakt of de meter toevallig vergeet aan te zetten.

Ik overnachtte in The Grand hotel, in het centrum. Om de hoek bij Corn Street, waar zich in de tijd van Dickens The Bush Tavern bevond, het hoofdkwartier van Moses Pickwick's coaching business. Dickens bezocht in de jaren dertig van de negentiende eeuw Bristol en Bath, en zeer waarschijnlijk ook The Bush Tavern, dus u begrijpt. The Bush bestaat al zo'n honderdvijftig jaar niet meer. Op zijn plaats zou zich naar verluidt een Lloyd's Bank bevinden, maar van die instelling was bij nadere inspectie geen spoor te vinden.

Over de overvloedige maaltijd die ik in The Grand tot mij nam zal ik u niet nader informeren, want die nuttigde ik alleen, dus van sprankelende tafelredes, die naar ik vrees in onze branch langzamerhand tot het verleden zijn gaan behoren, was geen sprake. Weest u ervan verzekerd dat ik het niet bont te heb gemaakt en de volgende morgen, voor ik mij naar de conferentie spoedde, fit aan een Dickensiaanse wandeling door Bristol kon beginnen. Het was koud en buiig. Heel nu en dan verscheen een waterige zon.

De Annual Conference, georganiseerd door de Bristol & Clifton Dickens Society, speelde zich grotendeels af in Wills Hall, onderdeel van Bristol University, waar wij werden ondergebracht en waarin ook een conferentiecentrum is gevestigd, zodat er weinig gelopen hoefde te worden. Gelukkig maar, want gedurende vrijwel alle dagen regende het huisdieren en kwam de temperatuur amper boven de vijftien graden uit. Alleen de dorstigen onder ons hadden het zwaar, die moesten ruim drie kwartier lopen naar de dichtstbijzijnde pub, tenzij ze het geduld hadden op het opengaan van de bar in Wills Hall te wachten, waar men tussen 18.00u en 23.00u welkom was. Van

deze riante openingstijden werd dan ook gretig gebruik gemaakt. In scherp contrast met de weertemperatuur stond de allerhartelijkste ontvangst door de organisatoren, die ons vijf dagen lang een boeiend programma voorschotelden, met een prettige balans van vermaak en serieuze Dickensvorsing. Ook de maaltijden werden in Wills Hall geserveerd en hoewel het verstandig is de Engelse keuken met gepaste reserve tegemoet te treden, heb ik geen enkele dag de behoefte gevoeld eens buiten de deur te eten, waar ik tijdens de vorige conferenties in Engeland, in Eastbourne en Portsmouth, uit lijfsbehoud wel toe genoodzaakt was.

Het thema van de conferentie was Dickens & reizen. In dat kader genoten we van een aantal belangwekkende lezingen door veelal bekende coryfeeën van binnen en buiten de Fellowship: Tony Williams, Tony Pointon, Lorna Hughes, Thelma Grove, Martin Crossley Evans, Leonée Ormond, Michael Slater, Malcolm Andrews, Paul Schlike en last, but certainly not least, Gerald Dickens. Over wat zij te vertellen hadden ga ik u niet inlichten, dat komt in *The Dickensian*, die u anders wellicht niet leest en ongewenst gedrag wil ik niet stimuleren. U kunt zich, voor zover nog niet gedaan, bij de secretaris vervoegen voor inlichtingen omtrent het abonnement, dat vrijwel niets kost in dit moderne tijdgewricht. Laat u echter gezegd zijn dat u iets heeft gemist. Er waren trouwens slechts drie leden van de Haarlem Branch aanwezig, wat bij menig afgevaardigde de wenkbrauwen deed fronsen, omdat wij, als een van de grootste branches van de Fellowship doorgaans goed zijn vertegenwoordigd. Ik hoop dan ook op een talrijker afvaardiging als wij in 2016 in Aberdeen en in 2017 in Carrara confereren. Alleen al de enthousiaste presentatie van de conferentieplannen door de drie charmante dames uit Italië doet mij reikhalzend uitzien naar die bijeenkomst, maar ook Aberdeen lijkt veelbelovend.

Een van de hoogtepunten was het traditionele Banquet op zaterdagavond. Men was verzocht te verschijnen in formal, semi-formal of Victorian dress, wat resulteerde in een aantrekkelijk schouwspel van de fraaiste jurken en kostuums. Helaas detoneerde een enkele afgevaardigde door in sportkleding te verschijnen, maar tolerant als Dickensians zijn werd daarin berust, zoals men ook berust in

slecht weer, waarvan we door de klimaatgoden ruimschoots werden voorzien. Vooral tijdens de interessante excursie naar Tyntesfield House, het Victoriaans-Gothische landhuis van de redersfamilie Gibbs, die oorspronkelijk rijk is geworden door de handel in vogelpoep (guano). Hoewel het huis veel had te bieden, was een wandeling door de rozentuinen vanwege de stortbuien niet voor ons weggelegd. Ook het bezoek aan het eerste ijzeren stoomschip ter wereld, het ss. Great Britain, ontworpen door Isambard Kingdom Brunel, viel deels in het water. Een bijzonder schip, begonnen als stoom- en vrachtschip en diverse malen omgebouwd, tot zeilschip, tot passagiersschip en tenslotte geëindigd als bunkerschip bij de Falklandeilanden. De ss. Great Britain is teruggerestaureerd tot passagiersschip en te bezichtigen in de haven van Bristol. Trollope schijnt er nog eens een reis mee naar Australië te hebben gemaakt en aan boord dapper te hebben geschreven. Hoe dat in die kleine hutten mogelijk was, vraag ik mij af, en vooral, hoe men in 's hemelsnaam in die zeer smalle kooien, ook in de eerste klasse, kon slapen. Het zal wel zijn doordat negentiende eeuwers minder verwend waren dan wij. Ik moest denken aan de twee overtochten van Dickens naar America, die geen onverdeeld genoeg moeten zijn geweest.

De Annual Conference was dat wel. Ook omdat de Bristol & Clifton Dickens Society ons ondermeer op een aantal aantrekkelijke voorstellingen uit het werk van Dickens trakteerde, op een kostelijke avond in Gilbert & Sullivan-stijl, op een Dickens quiz, waaruit bleek hoe weinig velen nog weten en, op de enige middag dat even de zon scheen, op het buitenterrein van Wills Hall op de Chalice Morris Men en het Barley Rye Choir. Ik zal ongetwijfeld nog iets vergeten zijn, want soms kreeg ik een nogal overweldigende hoeveelheid indrukken. Het alleraangenaamst van de conferentie was wel het terugzien van vele Dickensians uit alle uithoeken van de wereld, met wie ik kennismaakte tijdens eerdere bijeenkomsten. Dat alleen al was de moeite van het reisje waard.

De Charles Dickens Conference Bristol, 23-28 juli 2015

door Ria van Egmond

Donderdag 23 juli 2015

Bij aankomst op station Bristol Temple Mead namen wij een taxi naar de noordkant van Bristol (ongeveer twee mijl van het centrum), naar Wills Hall, ons verblijf op de campus. Bij aankomst zagen we meteen alweer oude bekenden, hetgeen ons goed stemde. Nadat we onze kamers toegewezen hadden gekregen, haalden we ons pakket met documentatie. Het fijne van deze accommodatie was, dat de conferentie in hetzelfde gebouw gehouden werd. Uitsluitend voor de maaltijden moesten we naar buiten en daar was het vaak niet pluis door de vele hoosbuien, maar we spraken van geluk. Stel je eens voor, dat het zeer heet was geweest tijdens zo'n conferentie. Nu volgde je gewoon iemand met een andere paraplu, wie het was onder die paraplu, maakte niks uit, je kwam er tenminste met Shanks' pony.

's Avonds kwam de burgemeester tijdens onze receptie en daarna gingen we naar de eetzaal, een prachtige zaal, die houten panelen had met hout uit Oostenrijk.

<http://www.bristol.ac.uk/wills-hall/>

Deze prachtige foto was onze accommodatie niet, maar wij genoten ervan, want we liepen er steeds langs op weg naar ons verblijf, waar we de maaltijden genoten.

Na het avondeten, was er een optreden van:

Bristol & Clifton Dickens Society Present: 'Railway Cuttings'

Vrijdags 24 juli 2015

Vandaag hadden we onze eerste lezingen, het thema was reizen.

Lezing door Tony Williams "Charles Dickens and the Public Readings".

Tony Williams: "Dickens' Travels 1858-70: Personal, Commercial and Uncommercial" Charles

Dickens professionele lezingen begonnen op 29 april 1858 in St Martin's Hall in Londen. (17 lezingen)

Op zijn eerste provincietour van 2 augustus tot 13 november 1858 bezocht hij de volgende plaatsen:

Clifton, Exeter, Plymouth, Stonehouse, Worcester, Wolverhampton, Shrewsbury, Chester, Liverpool, Dublin, Belfast, Cork, Limerick, Huddersfield, Wakefield, York, Harrogate, Scarborough, Hull, Leeds, Halifax, Sheffield, Manchester, Darlington, Durham, Sunderland, Newcastle, Edinburgh, Dundee, Aberdeen, Perth, Glasgow, Bradford, Birmingham, Nottingham, Derby, Leamington, Wolverhampton, Leicester, Southampton, Portsea, Brighton en gaf 83 lezingen.

Op zijn tweede provincietour van 10 tot 27 oktober 1859 bezocht hij:

Ipswich, Norwich, Bury St Edmunds, Cambridge, Peterborough, Bradford, Nottingham, Oxford, Birmingham, Cheltenham met in totaal 14 lezingen.

In de tussentijd gaf hij vele lezingen in Londen. Van 2 december tot 20 april 1868 bezocht hij Boston (vijfmaal), New York (viermaal), Philadelphia (viermaal), Brooklyn, Washington DC, Baltimore (tweemaal), Hartford, Rochester, Buffalo, Albany, Springfield, Worcester, New Haven, New Bedford, Portland. 75 lezingen.

Op zijn afscheidstour van 6 oktober tot 20 april 1869 bezocht hij: Londen, Manchester, Liverpool, Brighton, Edinburgh, Glasgow, Belfast, Dublin, Clifton, Newport, Cheltenham, Torquay, Bath, Nottingham, Leicester, Wolverhampton,

Hull, York, Ipswich, Cambridge, Sheffield, Birmingham, Leeds, Blackburn, Bolton. 72 lezingen.

Zijn laatste lezingen hield hij in Londen in St James's Hall van 11 januari tot 15 maart 1870. Vele lezingen werden gehouden voor liefdadigheid, zoals voor een ziekenhuis in Londen. Als je bedenkt, dat het reizen in die tijd veel tijd kostte, dan heeft hij veel uit zijn leven gehaald.

Hierna gaf Tony Pointon een lezing, zoals verder beschreven in dit nummer:
“A Funny Thing Happened On My Way”

Er volgde nog een derde lezing door Lorna Hughes. Na de lunch, het regende pijpenstelen, hadden we een optie of naar Tyntesfield House (National Trust) te gaan of Clifton and het SS Great Britain te bezoeken. In de tijd van Dickens was er hier in Bristol een 19 meter getijdeverschil, maar nu is er een sluis. Met onze groep besloten we naar Tyntesfield House te gaan, “A Funny Thing Happened on our Way”. Onze groep kregen van de gids toegangskaarten uitgereikt, daarna moesten we een gebouw door om vervolgens weer naar buiten te gaan en nog een kwartier te lopen. We hadden gemakkelijk om het gebouw heen kunnen lopen!! Het leuke van Tyntesfield House is, dat in bijna elk vertrek een vrijwilliger stond, waar je vragen aan kon stellen in plaats van rondgeleid worden door een gids.

's Avonds, “Victorian Music Hall” by Bristol Gilbert & Sullivan Operatic Society mixture from Mikado Ialanthie Pirates of Penzance Sorcores apprentice.

Zaterdag 25 juli 2015

Na de eerste lezing door Dr Martin Crosley Evans

“A candidate for Mr Dick”, houden wij de AGM van de Dickens Fellowship. Alle branches worden genoemd, die er bestaan en alle aanwezige afgevaardigden staan op, als hun branche genoemd wordt. Overigens vandaag is een prachtige, zonnige dag. Na de lunch krijgen wij een tour door Wills Hall door Dr Martin Crossley Evans. In de tuin staat een 600-jarige eikenboom. Ook zijn er mooie botanische tuinen. De gebouwen staan in het ruime groen en de gebouwen zijn van zandsteen opgetrokken.

Onder de studenten werd er weleens een grapje uitgehaald, zo overkwam het een nogal slaperige, dronken student, dat hij al slapend met bed en al in de tuin geplaatst werd. Toen hij wakker werd werd er luid gelachen door zijn medestudenten. Ook werd er weleens geprobeerd om op het dak de haan te beklimmen, maar dat viel om de drommel nog niet mee! Na deze tour trad in de tuin van Wills Hall The Barley Rye Band & Chalice Morrismen op en de Bristol en Clifton Dickens Society voerde het toneelstuk “The Tuggses at Ramsgate” op in prachtige Victoriaanse kledij. Na de receptie 's avonds trad Gerald Dickens ongeveer een half uur op met een lezing over zijn vader David, Kerst 1933.

8.00pm Banquet at Wills Hall (formal, semi-formal or Victorian Costume)

Zondag 26 juli 2015

Lezing door Leonee Ormond: “Dickens' Travels in Italy”. Zij laat prachtige huizen zien in dit mooie land, waar Dickens verbleef in Genua.

Volgende lezing: Michael Slater: “Dickens and America - The Two Journeys”

Lady Holland zei: waarom ga je niet naar Bristol, daar zijn arme mensen, maar hij had hoge verwachtingen van Amerika en vertelde niet, dat hij later zijn American Notes zou schrijven.

Malcolm Andrews besloot deze ochtend met de lezing: “Dickens the Author: A Journey through Portraiture”

Hij begon met het portret van de lege stoel na zijn dood in 1870 achter zijn bureau.

“s Middags gingen we op excursie naar Bristol en kregen daar een tour in de kathedraal. Voor wie dat wilden kon men ook de: Fellowship Evensong Service

in Bristol Cathedral bijwonen.

Wij gingen als echte Dickensians op zoek naar Cornstreet, waar Mr. Pickwick heeft gelogd in the Bush tavern, maar hebben het niet gevonden. We waren hierdoor gedwongen om een bier te drinken in de nabijgelegen herenclub.

's Avonds was er een optreden van: Fitzhardinge Consort, gevolgd door een quiz.

Maandag, 27 juli 2015

Eerste lezing: Paul Schlicke "Boz on the Bus"

Tweede lezing: Thelma Grove: "Charles Dickens - Crime Writer"

We kregen een lunchpakket mee en hadden twee opties of Lacock Abbey & Fox Talbot Museum (fotografie) of het SS Great Britain

Country house with monastic roots, once home to William Henry Fox Talbot Set in rural Wiltshire, Lacock village is famous for its picturesque streets, historic buildings and more recently as a TV and film location.

The Abbey, located at the heart of the village within its own woodland grounds, is a quirky country house of various architectural styles, built upon the foundations of a former nunnery. Visitors can experience the atmosphere of the medieval rooms

and cloister court, giving a sense of the Abbey's monastic past.

's Avonds Bristol & Clifton Dickens Society voert ten toneel:

"The Dark Forest" directed by Sally Draper Fry

Hierna is de conferentie afgelopen.

De volgende conferentie data zijn:

2016 Dickens Fellowship in Aberdeen.

2017 Dickens Fellowship in Carrera

A FUNNY THING HAPPENED ON MY WAY.....

Comedic Techniques in Dickens Humour

By Tony Pointon

It was actually the Conference Committee who asked me to add the first part to this title – possibly worried that calling it just Comedic Techniques in Dickens’s Humour – would give me too much scope to demonstrate how writing and speaking about humour can, in the right hands, or the wrong ones, be anything but a laughing matter.

I once heard a top British comedian asked if he had ever read any academic books about humour. He said he did once begin to read a paper on the subject by Sigmund Freud,. Unfortunately, he said, he had not got to the bottom of the first page before he realised that this was a man who had never played the Glasgow Empire on a Monday night. That remark, and the response – a hearty laugh from his studio audience – can tell quite a lot about theories of humour, butt I will come back to it: after you have allowed me three minutes of introduction.

Well a funny thing did happen on my way to preparing this talk, a very interesting thing, if not related to Dickens. It was, of course, also a sudden thing, or it would not have been quite so laughably funny. Timing is important as we shall see.

Well, I early got myself a theory of why people laughed at jokes in an undergraduate lecture – on Physics, no less – when I suddenly worked out where the lecturer's derivation was going, and got a burst of self-satisfaction. That was well before I knew of the writings of Kant and Freud and Nietzsche and others, and found there were people who had tried different explanations of what people laughed at, though they seemed not to know why they laughed. It was a bit like knowing that, if you put pepper dust up your nose, you will sneeze, but not knowing what the pepper dust actually does. And even like

having different theories for different kinds of dust.

My theory was that a joke or other laughable phenomenon basically poses a problem for the audience to work out, and it is self-congratulation that triggers either a smile, or, if the situation is right – which it wasn't in a Physics lecture – a laugh.

I will soon introduce some examples from Dickens but as you will know most if not all of them, and, of course, a joke that is known loses its requirement to pose an unseen problem. Just try this sort – non Dickensian – one, effectively a one-liner.

There's this man sitting glumly with his friend, and says:

“My wife, she's got a terrible memory; she never forgets anything.”

It looks the wrong way round, but it tells you, if you work it out, why he is glum.

Or try this slightly longer one.

There's these two young ladies leaving work on a Monday lunch time.

The first asks “What do you think of our new manager?”

The second says I don't like him. I think he's awful.”

The first asks “Why? What's his problem?”

The second replies “Well, he knows all the rude songs.”

“What?” asks the first, “He's not going round singing them?”

“Course not,” says the second, “But he does go round whistling them.”

I sometimes use that on a class, sort of testing the acoustics, and the responses will normally range from those who laugh immediately to those who you can see trying to work out the joke, once the laughter of the others shows them there is something to work out.

Once I realised I might be going public with my theory at laughter at jokes is

self-congratulation, I did what scientist are supposed to do, I looked out for some way to prove the theory was false. And somehow I came up with the odd question -

“Does it explain why babies laugh when they are tickled?”

Now there may be others, but the only man I found who had looked at this matter was Arthur Koestler in his book “The Act of Creation.” And he said that every theory of laughter had broken down on that very question. I do pick them.

So, a bit tentatively, I called the head of a team in Portsmouth's Psychology Department I had heard were studying the reactions of babies, thinking perhaps there might be some advances. The head's secretary was sorry, but her boss was not in. I asked if others in the team might be available. “No,” came the answer, “They're all out in Borneo, tickling chimpanzees.

When they came back, they gave me a showing of videos of chimpanzees – and of bonobos, gorillas and orang utangs – being tickled, and the results, which had required much care and patience to obtain, and bravery, the results showed an interesting phenomenon, some more, some less.

1. The investigator would patiently set up a relationship with one chimp or ape.
2. They worked to get accepted as not being any threat.
3. They would carefully move their hand to tickle.
4. The ape would eventually laugh, not at the touch, but apparently at having worked out that what seems an attack, is a safe, even friendly action.

One video actually showed a female orang utan trying out the same process on her father.

There was also a caution for absent minded professors, when a video showed how one nearly lost a finger when she went to tickle the wrong chimpanzee: they may not be as intelligent as humans but they are considerably stronger.

So, while waiting to see if this gets published. Let's go back from the monkeys to Dickens's Comedic Techniques.

But I must say, first, that I was not knocking Nietzsche in that earlier comment. The worst thing about him is how to spell his name. And he does have the honour of being the man who said, among many others things, Insanity in individuals is quite rare.

In Governments, nations and organisations it seems to be the norm.” The trouble with that – he wasn't joking. Just read Charles Dickens.

It is certain that Dickens knew how to amuse his readers, and he knew how to get a response from them, whether just a knowing smile or an outright belly laugh. - a laugh-out- loud-laugh. He knew the various effects that laughter could have on people, from simply making them feel happy to involving them in something that would otherwise have simply passed them by. And there seems no doubt that he enjoyed the audible response which he could draw out of people – though one can perhaps see that most tangibly from the way he would play an audience when he was making some of his many public speeches.

I don't know of any hint that Dickens left us that he had any theory about humour and laughter, but he hardly missed a trick; and he has often been proved wiser than his critics: and I was reminded of that fact a short while ago, when I was talking to an Indian professor who knew his Dickens. He showed me a report from his local newspaper back home which had been sent to him in an e-mail, and which, he said, reminded him of a scene in Pickwick Papers.

It was about a villager who had been working on the family cesspit, when a side of it had collapsed, and he fell in. Unable to get out, he was forced to wait for the fire-brigade to arrive. After they had gingerly retrieved him, and had hosed him down to make him more approachable, the chief asked him why, when he found he needed help, he had shouted “Fire!” “Oh!”asked the man sarcastically, And what did you expect me to shout?”

I wonder if, when Dickens had Tupman running across the countryside shouting

fire after Pickwick went through the ice, if he saw the funny side of the fact that he could not very well have had him running around shouting “Water!”. However, as seems to happen so often with Dickens he would have left it for us, his audience, to work out the whole joke, though it would still be funny if we did not get all of it.

Well, as the ever-to-be-blest George Gissing said, “To write of Dickens at all is to presuppose his humour”.

And it is doubtful if anyone here would disagree with that, even if there are some biographies that give the impression that he would have given Ralph Nickleby, or the unreformed Paul Dombey, a good run in the misery stakes. It is probable we would not all be gathered here if we didn't think there was a good hope that we would be amused. And, when in “Hard Times” he had Sleary say, “The people mutht be amuthed”.

It is likely that, in his turn, Dickens was not being entirely humorous, considering amusement, as he did fancy, to be a fundamental human necessity.

Well, however correct that statement of Gissing's might be, he went on to say, “It is none of my business to define the term (humour), which has long ago been adequately expounded.” and one has to wonder if he meant that seriously, or was just avoiding what can seem a hazardous subject. In 1812, when Dickens was born, it was 57 years since the word humour had actually been defined – for the first time – as being related, in one of its manifestations, to “mirth” and “merriment”- two of the words that Gissing applied to Dickens's smile – or laugh- inducing writings.

It was the great humourist Dr Samuel Johnson who, in 1755, in his monumental masterpiece of a dictionary. First and formally introduced that new definition. He actually included eight definitions of humour, and the first seven were anything but funny, all referring in some way to psychological states, dispositions of mind, medicine, illness, and bodily fluids – where the bodily fluids in question, referred to then as the four humours, were yellow bile, or choler, related to a state of being choleric, black bile relating to a state of being

bilious, blood relating to a state of sanguinity, and phlegm pertaining to being phlegmatic or apathetic. And the dominant theory of medicine then, in the 18th century, was still based on the principle of getting those four humours into balance – a theory handed down from Galen working in Roman times – and, when it was applied with rigour, it could lead to much suffering – as happened with the problems of King George III – or even lead to death. There was nothing funny about that.

Now, for every one of his first seven definitions of humour, Johnson managed to provide at least in literary quotation which illustrated or justified the particular usage of the word he was dealing with: and the biggest number of quotations were from Shakespeare. Yet, when he came to his new usage, his eighth, and brought English up to date by defining humour as referring to “grotesque imagery; jocularity; merriment.”, he could apparently find no quotations to justify or illustrate this usage in

earlier literary works as he had done for the other seven cases - though he did condescend to explain to his readers that the word jocularity which he had used as part of that definition was taken from the Latin *joculator*, meaning a joker.

Like Dickens, Johnson knew his Shakespeare and he was able to find the word humour used by him in the context of “Black- oppressing humour”, “Bad humour” and, “Don't claw a man in his humour.” These are echoed in Dickens when, for example, he has Quilp say I am in a smoking humour.”, which was obviously not a humour connected to jocularity. However, although Shakespeare had in his plays 125 examples of humour as it fitted one or more of the first seven definitions, there is one – just one - literary example Johnson could have included from Shakespeare involving merriment, and he missed it: that was, unsurprisingly perhaps, in his play *A Comedy of Errors* where he uses the term a merry humour”(twice). Fortunately perhaps, I am 260 years too late to risk having the temerity to point this out to Johnson.

For perhaps the oddest thing that I said about him above, was to automatically call him a humorist; when, if I were truly following his dictionary definition, I would be saying he was someone who was strongly governed by his own

humours, not someone who wrote or spoke humorously or comedically. Johnson in his own self would have perfectly fitted both definitions. On one hand, he could well be in a humour merry and amusing, and he left us an example that I think would have been suitable for a number of Dickens's descendants.

“No man he said would go into the navy who had the wit to get himself arrested and put into prison. For being on a naval ship is like being in a prison with a good chance of being drowned or shot.”

On the other hand, and sadly, he seems never to have been really well, which could leave him suffering from black-oppressive humours. And he could sometimes mix up the two.

Oliver Goldsmith, though a great admirer of Johnson, said of him: “he uses his wit like a rapier; and, if he fails to get you with the point, he will gladly beat you over the head with the pommel.” And he is not the only humourist or jocolator to suffer in that way. I mean Johnson, not Goldsmith.

Now there is a type – perhaps I ought to say “genre”- of play or drama that is called a “Comedy of Humours” where humours is in the plural, covering all of them. And some have tried to associate Dickens with that genre.

The two best known exponents of such plays – where the comedy is derived from the temperaments or psychological humours of the lead characters – are the almost-contemporaries Molière and Ben Jonson (the latter not to be confused with Sam, his almost namesake). Ben Jonson actually used, for his very first important play, the title – Every Man in his Humour”- which Dickens certainly knew well and obviously admired, as he played Captain Bobadil in it, with his braggart humour, at least six times in productions he himself put on for charity. Jonson's most famous example, however, was his *Volpone* where the comedy derives from the avaricious humour of the lead character (translated as *The Fox*) and it comes from the enjoyment one gets out of his foreseeable comeuppance.

Molière's best examples were, indeed still are, *Le Malade Imaginaire* (*The Hypochondriac*) and *Tartuffe* (subtitled *The Hypocrite*) – the second of those guaranteed to be worth seeing as it was banned for years by the French

government.

Barbara Hardy, in her very useful and enjoyable book *Dickens and Creativity*, indicates that there is a tendency in Dickens to delve into Comedies of humours, and I admit to being disappointed when she decided, for that subject, to pass her readers over to Professor Northrop Fry – no, not a Dickens comic invention – to Professor Fry, who managed a 10,000 word essay on the subject. However, while a real comedy of humours dwells on the particular psychological states or humours of lead characters, Fry was reduced – if 10,000 words can be called reduced – to dealing almost wholly with the humours of minor characters: hypocrisy – Uriah Heep; malevolence, Wackford Squeers; avarice; Quilp; optimism; Micawber; misanthropy, Smallweed, all of which, and all of whom, Dickens himself had used as vehicles of comedy.

You could all probably pick out other examples for yourselves and see how they fit the pattern as well if not better. (Sometimes I feel that Dickens might deliberately have left us much more material than we could ever cope with, and that does not included his latest effort, sneaking out all the new material about ATYR.) In Dickens, it is not the lead characters whose humours generate comedy. For example, neither the selfish humour of the eponymous grandfather, Martin Chuzzlewit, nor the proud humour of his eponymous grandson, are the factors that generate the merry humour in that book. That comes from a host of other characters, unforgettable characters, like Gamp, the braggart incompetent, Bailey the impertinent, Moddle, the blighted, Todgers the resilient. And, of course, it is difficult to deal with Pecksniff in that company, since one could well see him in a comedy of humours all his own, or perhaps having contributed to a book within a book, *The Hypocrite of Salisbury*.

A main problem we have with Dickens when we try to categorise his characters in terms of specific humours, is one which he shares with his great hero and rival, Shakespeare. It is the problem of looking at his creations as being homogeneous, or being, for example, wholly black or evil, without redeeming features. There is a great example of this in Dickens's humanisation of Fagin

right from the start. When the reluctant Oliver finds himself entering the uninviting thieves den, there, waiting, is Fagin the Jew, crouching over the fire, toasting-fork in hand, frying what? Sausages. (And, at that time, according to my ancient copy of Mrs Beeton's "Household Management", sausages were synonymous with pork.) Then, when the food is devoured, to that small item of humanity that had never experienced any kindness in its life, Fagin gives a tumbler of gin and warm water, getting him to drink it all down, before lifting him gently onto a bed of sacks where he goes immediately to sleep. And, next day, in installing Oliver in the arcana of obtaining "wipes" by pickpocketing, Fagin is given a comic scene which left Oliver crying with laughter, and eighty years later, left Charley Chaplin in possession of a comic character in a film called "The Kid" that would help to make his fortune. And it is the complex Fagin, as produced by the Jewish actor Ron Moody, who died last month, and the Jewish composer Lionel Bart, that is most typical of what readers have recognised and remember in this famous Dickens creation.

This Fagin effect can be seen as a successor to Shylock in Shakespeare's Merchant of Venice, a character condemned for wanting – some will say quite justifiably – his pound of flesh. Do we laugh with him or not? Do we sympathise with him or not? When he finds that his daughter has not only run off with his Christian ducats and her Christian lover, but has also taken a turquoise jewel that she has exchanged for a monkey. Here we hear the truly hurt father and widower.

"It was my turquoise: I had if off my wife Leah when I was a bachelor; I had rather not have exchanged it for a wilderness of monkeys." (If he had said "wagon load of monkeys" he would have robbed Dickens of a great line – or perhaps that was where Dickens's adopted it from.)

To be continued

DICKENS EN DE (BOZE) WOLF

Een sprookje dat nog steeds voortduurt.

door Cees van Steijnen

Dickens (1812-1870) kende in eigen ogen een traumatische jeugd, en dat staat zeker voor een schrijver met een opmerkelijk geheugen borg voor een boeiend leven. Hij leefde ook in een opwindende tijd, de Victoriaanse periode, waarin veel mensen het platteland, de lieflijke country, verlieten en werk zochten in de grote steden, waarin de fabriekssteden ontstonden, en de postkoets vervangen werd door de trein. De industrialisatie. Soms werden sprookjes werkelijkheid, meestal niet. Dickens schreef verhalen en romans, maar hij was ook journalist, en brievenschrijver. Hij schreef voor volwassenen. Het kind, de puber en de jeugdige volwassene waren vaak zijn hoofdpersonen. Veel van zijn romans en verhalen werden bewerkt voor kinderen. Vanaf het einde van de 19de eeuw werden zijn romans ook bewerkt voor de Engelse les op middelbare scholen, met vele herdrukken.

In zijn vroege jeugd zocht Dickens troost en warmte in het lezen van sprookjes, van "Duizend en één nacht" tot zijn favoriete sprookje: "Little Red Riding-Hood", Roodkapje. In één van zijn vele kerstverhalen, "A Christmas Tree", dat in het extra kerstnummer van Household Words in 1850 verscheen, gaat Dickens terug naar zijn kindertijd, als in de winter de kerstboom ("that German toy") werd opgetuigd. Hij schreef:

"Good for Christmas-time is the ruddy colour of the cloak, in which - the tree making a forest of itself for her to trip through, Little Red Riding-Hood comes to me one Christmas Eve, to give me information of the cruelty and treachery of that dissembling Wolf who ate her grandmother, without making any impression on his appetite, and then ate her, after making that ferocious joke about his teeth. She was my first love. I felt that if I could have married Little Red Riding-Hood, I should have known perfect bliss. But, it was not to be; and there was nothing for it but to look out the Wolf in the Noah's Ark there, and put him

late in the procession on the table, as a monster who was to be degraded." Horror. Als Roodkapje bij de als haar grootmoeder vermomde wolf arriveert en verbaasd, wellicht verschrikt, opmerkt: "Oh, grandmother, what big teeth you have", antwoordt de wolf: "All the better to eat you with, my dear!"

Little Nell was de favoriete door Dickens bedachte jonge heldin, wellicht met zijn plotseling jong overleden schoonzusje, Mary Hogarth, in gedachten. Het pure meisje. Nelly vlucht met haar gokverslaafde grootvader voor het monster Quilp, een kwaadaardige dwerg die Little Nell als vrouw begeert. Hij wil haar verslinden. Een duidelijke parallel met Roodkapje. Dickens schreef zijn romans in maandelijkse afleveringen. Toen de aflevering kwam waarin Little Nell overleed (tuberculose?) weende heel Engeland en Amerika. Het Victoriaanse sentiment vierde hoogtij.

Het is duidelijk: Dickens zag de wolf niet echt zitten. In één van zijn romans komt en passant een Wolf voor, "a shallow (s)nob", een letterkundige vriend van een onaangenaam personage, Montague Tigg, "a seedy swindler", in "Martin Chuzzlewit".

Over de werkelijke en letterkundige wereld van Dickens bestaan tal van encyclopedieën, dictionnaires. Daarin wordt één keer verwezen naar een hond die Wolf heet. In één van zijn sketches, "Mr. Minns and his cousin" gaat de neef met hond op bezoek bij zijn wereldvreemd alleenstaand familielid. De hond gedraagt zich ongemanierd, honds dus, grist een stuk brood van tafel, en de neef kan fluiten naar een eventuele erfenis, waar hij op uit is. Opmerkelijk: in de oorspronkelijke Engelse tekst en in de Nederlandse vertalingen blijft de hond naamloos. Op de illustratie van George Cruikshank heeft de hond niets van een wolf, eerder van een uit zijn krachten gegroeide poedel.

Dickens hield dus niet van wolven, maar een hondenliefhebber was hij zeker. Cumberland Clark schreef "The dogs in Dickens", uitgegeven in 1926 door de Chiswick Press. Wolf komt daar niet in voor. Wel zijn lievelingshonden met wie hij lange nachtelijke wandelingen maakte om zijn verbeelding tegelijk vorm en rust te geven. Zijn levenslange vriend en eerste biograaf John Forster schreef

over de tijd dat Dickens eindelijk woonde in het huis waarvan hij als kind had gedroomd, rising up, Gadshill: "His dogs were a great enjoyment to him ... There were always two, of the mastiff kind, but latterly the number increased." Zijn favoriete hond was Turk. Met hem maakte hij de lange nachtelijke wandelingen. Turk kwam om bij een treinongeluk.

Dickens was briljant in het bedenken van namen, voor zijn characters, en zeker voor de honden in zijn romans. Wie herinnert zich niet Bull's eye, de metgezel van de moordenaar Sikes in "Oliver Twist": "a white shaggy dog, with his face scratched and torn in twenty different places." En wat te denken van Merryleggs, de circushond in "Hard Times". En dan was er Jip, afgeleid van Gipsy, een spaniel, het schoothondje van Dora Spenlow, het liefje van David Copperfield, die zijn plek verdedigde met een gekef waarmee hij zelfs het ontzag afdwong van de immense slagershond.

Afgelopen woensdag was ik in boekhandel Blokker, op zoek naar leesvoer. Ik koos voor "Toen boeken nog boeken waren" van Jonathan Galassi, schrijver, dichter, vertaler, en uitgever van onder meer Jonathan Franzen. Er lag vlakbij een dikke pil van 616 pagina's, "Zuiverheid", van Jonathan Franzen. Één en al Dickens. De Amerikaanse Purity Tyler, bekend als Pip - de hoofdfiguur uit "Great Expectations" - een vrouw in dit geval, gaat op zoek naar haar vader. Zij komt in contact met Andreas Wolf, die een Oost-Duits verleden kent. Een roman over familiegeheimen. Wolven zijn er in vele gedaanten.

Kortom, lees of herlees Dickens. Maak kennis met zijn wereld, het is nog steeds de wereld van nu.

'DOMBEY AND SON,
Wholesale, Retail and for Exportation'
(1846-'48)

door Liesbeth van Aalst

Paul Dombey is een trots man. Zijn hovaardij is die van een Oud-Testamentische God, in kille heerschappij op zijn schepselen neerziend en elke ongehoorzaamheid afstraffend met de bliksem van zijn toorn.

Geld- en zijn daaruit voortvloeiende machtspositie- hebben hem misvormd tot een robot, wiens incidentele pogingen een mens te imiteren, hem nóg angstwekkender maken dan hij al is: 'Mrs Dombey, my - my dear. He will be christened Paul, my - Mrs Dombey, of course'. Met deze woorden verwelkomt hij zijn zojuist geboren zoon en sterkt zijn stervende echtgenote voor de naderende eeuwigheid.

En het is goed; haar eerdere zonde begaan tegen het Huis Dombey, te weten het baren van een nutteloos meisjes-kind, is gewist door haar ultieme gehoorzaamheid van vandaag. Zij kan gaan en sterft met haar verwenste dochter in haar armen, hierbij geïrriteerd gadegeslagen door de robot die evenwel beseft dat dergelijk menselijk gedrag soms éven getolereerd dient te worden teneinde meer overlast te voorkomen.

Hoewel eigenschappen als hoogmoed, hebzucht en tirannie van alle tijden zijn, geldt dat niet voor de wijze waarop men ze ervaart; in het midden van de negentiende eeuw werd de absolute autoriteit van de man algemeen als passend en terecht gezien. Als echtgenoot en vader bepaalde hij de regels in het gezin en de toekomst van de kinderen.

Als werkgever was -na een al dan niet bewezen misdraging- een wijsvinger naar de deur het signaal voor de werknemer om vijf minuten later brodeloos buiten te staan.

Arme Fanny Dombey wier leven zich voltrok in de schaduw van haar heer en meester, was één van de vele vrouwen uit de midden -en hogere klasse die zonder eigen inspraak- partner werden in een verstandshuwelijk. Zij werden

gekocht om hun familie connecties, hun kwaliteiten als gastvrouw en dociele persoonlijkheid. Ook hun uiterlijke schoonheid verhoogde het sociale aanzien van de man. In een tijd waarin vrouw en man - maar ook rijk en arm - totaal verschillende werelden bewoonden, was een man als Dombey iemand om naar óp te zien; hij had 'het gemaakt', zoals wij het tegenwoordig noemen. Zijn naam en reputatie werden weliswaar door zijn minderen gevreesd en hij was niet bepaald de 'soul of the party', maar hij belichaamde autoriteit die hem tot een achtenswaardig mens maakte; de gemeenschap was geënt op autoriteit: van de huisvader, armenhuis directeur tot de dominee. De laatste gezagsdrager vertegenwoordigde zelfs de allerhoogste autoriteit; God, die in zijn voor mensen ondoorgroendelijke wijsheid elke mens een plekje geeft met de daaraan verbonden rechten en plichten.

Waar komt deze respectabele Dombey Sr. vandaan? Over zijn voorgeschiedenis is slechts bekend, dat hij twintig jaar eerder van Zoon tot Hoofd werd van het familiebedrijf. Zijn schepen bevaren de wereldzeeën met niet nader genoemde lading. Hij is bij de geboorte van Jr. acht en veertig jaar oud, niet onknap van uiterlijk maar in zijn arrogante en koude uitstraling afstotend.

Florence, de verstotene

Dat Dombey zijn dochter negeert (*a base coin that couldn't be invested; a bad Boy- nothing more*), en haar zelfs gaat haten om haar liefde voor het kleine, ziekelijke broertje, past geheel in zijn karakter van alleenheerser; het is aan hem, te bepalen wie zijn aanbeden zoon benadert en hoe.

Het personage Florence is door vrijwel elke criticus afgedaan als huilebalk en watje in haar jarenlange wanhopige pogingen, de liefde van haar vader te winnen. Vergeefs uiteraard: door in gezondheid te overleven terwijl zijn droomkind in het graf belandt, is haar persoon van nutteloos tot duivels geworden in zijn ogen; zij is de passieve moordenaar van zijn ambitie. De vele tranen van Florence even daargelaten, is haar positie als

jong kind een rampzalige; haar liefhebbende moeder te zien en voelen sterven en geen enkele troost, van wie ook, te ervaren. Er is haar persoonlijke dienstmeid, de onnavolgbare Susan Nipper, die oprecht van haar houdt maar door de sociale kloof tussen hen zich niet als een echte vriendin kan opstellen. Florence leeft alleen in het grote kille huis, gekweld door zelfbeschuldiging, een voor een gevoelig kind logisch gevolg van verwaarlozing en geweld: 'mijn vader houdt niet van mij en dat moet aan mij liggen, want vaders houden van hun kinderen.' De bloedband tussen ouder en kind, die na een harmonieuze, beschermde jeugd een levenslange basis van geborgenheid en zelfrespect oplevert, wordt na wreedheid en misbruik tot een vloek van afhankelijkheid, plichtsgevoel en hunkering naar erkenning van eigen menszijn, waaraan het slachtoffer niet kan ontsnappen. Tot ver in de volwassenheid zullen welwillende vrienden hen adviseren toch te breken met de onnatuurlijke ouder, zoals zij dat zonder nadenken met elke andere kwelgeest zouden doen, maar het trauma van het mishandelde kind houdt hen gevangen.

Edith Granger

Bij zijn tweede poging zich van een mannelijke afstammeling te verzekeren, begaat Dombey een grote beoordelingsfout: hij huwt de mooie weduwe Edith Granger, die hem in ijzige ongenaakbaarheid zo mogelijk overtreft. Nadere kennismaking onthult een vulkaan van haat onder de ijslaag; een haat die vooral haar moeder geldt. Mrs Skewton is zeventig jaar oud en prefereert de verstreken jaren sinds haar achttiende te negeren. In haar lichamelijk en geestelijk verval produceert zij het tinkelende lachje waarmee zij als jonge schoonheid de mannen

betoverde en zij laat zich kwijnend voortduwen in een veredelde kruiwagen. Haar lispelende conversatie is die van een idioot: *'Why are we not more natural? Dear me! With all those yearnings, and gushings, and impulsive throbbings that we have implanted in our souls, and which are so very charming, why are we not more natural?... And all that sort of thing.'*

Achter deze seniele façade gaat echter een geslepen en gewetenloze vrouw schuil; een hoerenmadam die haar mooie dochter al sinds haar kindertijd probeert te verpatsen aan de meestbiedende. Zoals blijkt uit het volgende fragment waarin Edith, op de vooravond van haar huwelijk, uiting geeft aan haar walging ten opzichte van haar moeder: *'Look at me,' she said, who have never known what it is to have an honest heart, and love... Taught to scheme and plot when children play... There has been no slave in the market, there is no horse in a fair: so shown and offered and examined and paraded as I have been...'* Haar schaamte en totaal gebrek aan eigenwaarde heeft zij geleerd te verbergen achter een ijzig kille afstandelijkheid naar de buitenwereld. Deze 'trots' is het, die Dombey aantrekt vanuit zijn eigen miserabele, verdorde ziel; zelfs het feit dat zij hem op geen enkele manier probeert te behagen maar hem met dezelfde superieure minachting behandelt als iedereen in haar omgeving, is hem welgevallig; het maakt haar tot het emotieloze, fraai ogende ding dat als bezit zal bijdragen tot zijn status. Dat hij zich deerlijk vergist blijkt al tijdens de wittebroodsweken, als zij weigert hem te gehoorzamen op een voor hem belangrijk moment: *'Mrs Dombey,' he said, entering, 'I must beg leave to have a few words with you.' 'Tomorrow', she replied. 'There is no time like the present, Madam,' he returned. 'You mistake your position. I am used to choose my own times; not to have them chosen for me. I think you scarcely understand who and what I am, Mrs Dombey.'*

Haar nauwelijks ingehouden tranen in de loop van dit gesprek die hij aanziet voor een overwinning op haar -zwakkere- vrouwelijke natuur zwichtend voor zijn onverbiddelijke macht, gelden echter zijn verwaarloosde dochter van wie Edith houdt als van haar eigen kind en die zij wil beschermen tegen de atmosfeer van haat in de echtelijke relatie. Omwille van Florence wil zij Dombey tegemoet komen, als hij hetzelfde doet.

Dit werkt voorspelbaar averechts; opnieuw vormt zijn dochter een obstakel op zijn pad en probeert ten overvloede zijn kersverse bruid hem te manipuleren.

De ondergang van een rampzalige verbintenis, het ineenstorten van een imperium en de vlucht van Florence voor het geweld van haar vader worden in gang gezet. Dombey's straf kan niet met meer sadisme gekozen zijn: Edith verlaat hem voor Carker, *zijn ondergeschikte*. Die er overigens ook niet beter

van wordt; niet alleen blijft zijn lust voor Edith onbevredigd, ook van zijn - uiteindelijk succesvolle-machinaties tot ondergang van zijn werkgever mag hij geen getuige zijn. Zijn einde is verschrikkelijk. En niet onterecht, vindt de lezer; Carker is een hielenlikker, een onruststoker en ook in elk ander opzicht een zéér onaangenaam mens, aan wie niet veel verloren gaat.

Edith is en blijft een diep ongelukkige vrouw die -hoewel beklemmend in haar onverzoenlijke haat naar een maatschappij die vrouwen tot slaven maakt- onze sympathie heeft. Immers, wie zal een slaaf het verbreken van zijn ellendige boeien verwijten?

Van de drie belangrijke vrouwen in Dombey's leven, zal kleine, timide Florence hem redden van zichzelf door middel van de mysterieuze bloedband, die - meer en langduriger dan elke andere relatie- liefde en hoop in stand houdt....

The Invisible Woman: Ellen Ternan

door Dick Kooiman

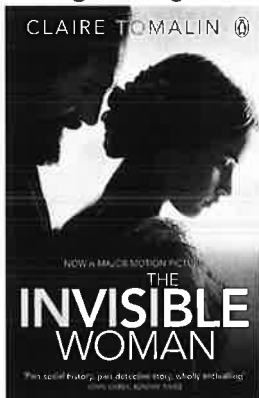
Op 12 september 2015 werd op de bijeenkomst van onze fellowship in Kraantje Lek de film *The Invisible Woman* vertoond. De korte inleiding, die aan de vertoning voorafging, staat hier in een vollediger versie afgedrukt.

Deze film is een verzameling flashbacks. Hij begint in 1883 met Ellen als echtgenote van Mr. George Robinson en moeder van twee kinderen in Margate aan de kust in Kent. Vervolgens zwenkt de film regelmatig terug naar haar positie als de veel jongere maitresse van Dickens na 1857. Zij is de 'invisible woman', het geheime liefje van de grote schrijver maar blijkt een gevangene van haar herinneringen in haar latere fase als echtgenote en

moeder. Wat opvalt in de film zijn de fraaie costumering en enscenering en ook wordt er naar mijn gevoel goed geacteerd. Maar de film is niet zo begrijpelijk en toegankelijk voor mensen die niet enigszins op de hoogte zijn van Dickens en zijn persoonlijke geschiedenis. Daarvoor is er te weinig uitleg en ontbreken ook te veel details. En wat vooral verwarrend kan zijn: de vele overgangen van de situatie in 1883 naar vroeger, de tijd dat Ellen en Dickens geheime geliefden waren.

De film behandelt de spanning tussen de gevoelens van twee mensen, Ellen en Dickens, en de strenge codes van de maatschappij waarin zij leven. Ook illustreert deze rolprent de afhankelijke en ondergeschikte positie van de vrouw. Dat is niet alleen duidelijk in Catherine, de wettige echtgenote die door Dickens buitengewoon grof wordt bejegend, maar ook in Ellen die wordt weggeborgen

en buitengesloten, zonder eigen leven, bewegingsvrijheid of carrière. Zij leeft eigenlijk pas op na het overlijden van Dickens in 1870.

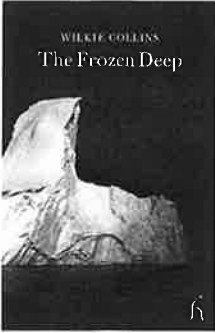
De basis van de film ligt in het boek van Claire Tomalin, *The Invisible Woman: the story of Nelly Ternan and Charles Dickens* (Penguin Books, 1991). Niet het hele boek, slechts een fase van de relatie keert terug in de film.

Ellen (Nelly) Ternan was geboren in 1839 in Rochester in een familie van rondtrekkende toneelspelers. Haar vader was vroeg overleden en haar moeder stond voor de lastige opgave drie dochters te onderhouden. Bijgevolg stond Ellen als jongste kind al vroeg op de planken. Het was voor moeder en dochters een onzeker bestaan. Ze waren afhankelijk van opdrachten en in de zomer van 1857 zaten ze zonder werk. De ontmoeting met Dickens in dat jaar bood echter onverwacht nieuwe mogelijkheden.

Dickens was zelf dol op toneel. Het toneel stond weliswaar niet hoog aangeschreven in het Victoriaanse Engeland en acteurs en actrices bewogen zich op de rand van wat heette ‘respectable society.’ Maar Dickens, afkomstig uit eenvoudige familie, had als het om status ging weinig te verliezen. Op 20-jarige leeftijd deed hij auditie om toegang te krijgen in de toneelwereld maar moest

die afspraak afzeggen vanwege verkoudheid. Het daaropvolgende succes met de *Pickwick Papers* deed Dickens besluiten niet te kiezen voor het toneel maar voor een carrière als schrijver. Maar het toneel bleef hem wel boeien. Hij schreef graag over rondtrekkend theater en circus, bijvoorbeeld het gezelschap van Sleary in *Hard Times* en dat van Crummies in *Nicholas Nickleby*. Zijn liefde voor het toneel zou later overslaan op een jonge actrice.

Hoe hebben Ellen en Dickens elkaar ontmoet? Een vriend van Dickens, Wilkie Collins, had samen met hem een toneelstuk geschreven getiteld *Frozen Deep*. Dat stuk handelde over een groep ontdekkingsreizigers in het Zuidpoolgebied en de spanningen binnen de groep en onder de thuisblijvers. Geen sterk verhaal maar wel een groot succes. Koningin Victoria, die niet naar een theater kon gaan, nodigde Dickens met zijn gezelschap uit om het stuk op het koninklijk paleis te komen spelen. Dat gebeurde, maar na afloop weigerde hij zijn dames aan hare majesteit voor te stellen ‘in the quality of actresses.’ Daarin klinkt toch door dat Dickens actrices niet presentabel achtte!

Collins, had samen met hem een toneelstuk geschreven getiteld *Frozen Deep*. Dat stuk handelde over een groep ontdekkingsreizigers in het Zuidpoolgebied en de spanningen binnen de groep en onder de thuisblijvers. Geen sterk verhaal maar wel een groot succes. Koningin Victoria, die niet naar een theater kon gaan, nodigde Dickens met zijn gezelschap uit om het stuk op het koninklijk paleis te komen spelen. Dat gebeurde, maar na afloop weigerde hij zijn dames aan hare majesteit voor te

stellen ‘in the quality of actresses.’ Daarin klinkt toch door dat Dickens actrices niet presentabel achtte!
Na het succes in Londen volgde een uitnodiging om op te treden in Manchester. Daar waren echter nieuwe medewerkers voor nodig, dat wil zeggen acteurs en actrices. Daarom zocht Dickens contact met Mrs. Ternan en haar drie dochters en op de planken in Manchester leerden Dickens en Ellen elkaar kennen. Dat was in 1857, Dickens was 45 jaar oud en Ellen 18. Zij was een leeftijdgenoot van de dochters Dickens.

Ellen was jong en intelligent, maar ook arm en onaanzienlijk. Dan blijkt dat de grote Charles Dickens verliefd op haar is, een man met een grote reputatie, een landgoed in Kent, een huis in Londen, eigenaar van een tijdschrift, schrijver van veelgeprezen romans, rijk en veel bereisd. Ze moet haast wel diep onder de indruk zijn geweest.

Dickens was, zoals bekend, gehuwd met Catherine Hogarth. Zij baarde in twintig jaar tijd tien kinderen, waar hij niet altijd opgetogen op reageerde, alsof

hij daar zelf geen aandeel in had. Zij kon het tempo van zijn bruisende leven niet bijhouden en hij voelde zich door haar in zijn carrière geremd. In 1858 besloot Dickens van haar te scheiden. Zij werd min of meer het huis uit gestuurd. Dickens, die in zijn romans zo hoog op gaf van een harmonieus huwelijks- en gezinsleven, heeft hier geen fraaie rol gespeeld. Maar Ellen was niet de oorzaak van de scheiding, zij heeft een onontkoombare scheiding hoogstens verhaast.

Dickens heeft steeds zijn uiterste best gedaan zijn relatie met Ellen geheim te houden. Familie en vrienden waren op de hoogte maar bewaarden het zwijgen. Buiten die intieme kring moest behoedzaam worden gemanoeuvreed en de schijn worden opgehouden. Ellen woonde op schuiladressen, in Londen maar ook daarbuiten, zoals in Slough. Financiële ondersteuning voor Ellen of haar zusters werd overgemaakt onder gefingeerde namen, bijvoorbeeld Mr. Tringham, en in Dickens' administratie stonden overboekingen aan Ellen soms genoteerd als gericht aan HP, dwz Houghton Place waar ze tijdelijk verbleef. In sommige brieven van Dickens aan zijn rechterhand Wills wordt verwezen naar bijlagen die voor Ellen bedoeld zijn, maar in zijn poging om alle sporen uit te wissen heeft Dickens alle brieven verbrand. Soms leidde de geheimhouding tot wel heel lastige situaties. Bij het treinongeluk in Staplehurst (1865) werd Dickens vergezeld door Ellen en haar moeder, wat natuurlijk slecht uitkwam. Claire Tomalin noemt in haar boek ook de geboorte van een zontje dat jong stierf. Sir Henry, de jongste zoon van Dickens, heeft later toegegeven: 'there was a child and it died.' Bij al die geheimhouding is het opvallend dat Dickens in zijn testament 1000 pond heeft nagelaten aan de met name genoemde Miss Ternan. In *The Times* die dit nieuws afdruckte werd haar naam overigens gespeld als Miss Fernan.

Na het overlijden van Dickens in 1870 werd Ellen bevrijd van haar dubbelleven. Ze kon optreden als een zelfstandige vrouw en omdat zij niet onbemiddeld was ging ze veel op reis. Haar eerste reisdoel was Parijs en dat trof slecht want daar brak in 1870 de Commune opstand uit. Zij miste echter een doel in haar leven en kampte met een gebrekkige gezondheid. Via gemeenschappelijke vrienden

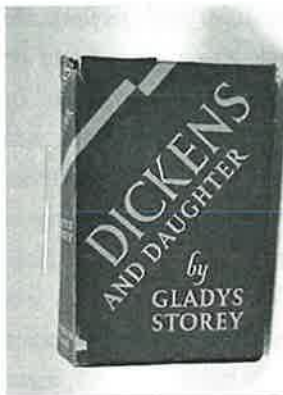
leerde ze George Wharton Robinson kennen met wie zij in 1876 in het huwelijk trad. Deze George, student geschiedenis in Oxford, schijnt totaal onkundig te zijn geweest en gebleven van de geschiedenis van zijn vrouw. Ellen was twaalf jaar ouder dan George, maar wist een groot deel van haar recente geschiedenis uit te wissen door zich als tien jaar jonger uit te geven. Ze zag er jong genoeg uit en kon op die manier veel lastige vragen over haar verleden voorkomen.

George was bestemd voor een kerkelijke functie, maar Ellen wist hem over te halen samen een kostschool voor jongens te beginnen in Margate (Kent), iets ten noorden van Dover. In de omgeving van Margate zijn ook de opnamen voor deze film gemaakt. Ze kregen twee kinderen, Geoffrey en Gladys. Zo leidden zij een onopvallend en tevreden bestaan als echtpaar dat in onderlinge samenwerking een school bestuurde op het Engelse platteland. Daar gaf Ellen, naar het voorbeeld van Dickens, publieke voorlezingen uit zijn werk en organiseerde zij met opvallend gemak amateur toneelvoorstellingen. Daar begint de film ook mee en het zoontje van Ellen, Geoffrey, speelt daarin als kind een hoofdrol. Die lezingen en dat toneel konden niet anders dan tal van herinneringen oproepen bij de hoofdpersoon, Ellen, en dat zien we dan ook in de film in de vele flashbacks. Na tien jaar huwelijk beleefde haar man, George, een fysieke instorting. Ze moesten de school verkopen en leefden in armoede in Londen, een bestaan dat Ellen zo goed kende uit haar jeugd.

Hoe heeft Ellen haar relatie met Dickens beleefd? Er is weinig rechtstreeks van haar bekend, dus een antwoord op die vraag is voor een groot deel giswerk. Ze was, althans in het begin, trots op haar relatie met Dickens en genoot van de reisjes, de relatieve welstand en vooral de mogelijkheid zich te ontwikkelen. Ze was intelligent, leergierig en sprak veel talen. Maar ze voelde zich ook een gevangene door haar schaduwbestaan, dat dertien jaar duurde. Na de dood van Dickens leefde ze op en kon ze zich vrij bewegen. Maar ze verkeerde gedurig in angst dat haar verleden openbaar zou worden, haar werk bij het theater en haar positie als maîtresse. De grootste angst was dat haar eigen kinderen ooit iets daarvan te weten zouden komen. Met de familie Dickens bleef ze goede relaties onderhouden, vooral met de schoonzus van Dickens en zijn beide dochters, maar de contacten verliepen altijd onopvallend. Toen zij in 1914 stierf deed zij dat in

de geruststellende overtuiging dat haar geheim goed bewaard was gebleven. Maar het geheim bleef niet bewaard. Zoon Geoffrey diende tijdens de eerste wereldoorlog als beroepsmilitair in verschillende delen van het British Empire. Na die oorlog trad hij in het huwelijk en vestigde zich in Slough als handelaar in tweedehands boeken en oude handschriften. Misschien was het deze beroepshouding die hem er toe bracht te gaan snuffelen in de weinige papieren die van zijn moeder en tantes bewaard waren gebleven. Dat leidde tot een voor hem ontstellende ontdekking: zijn moeder bleek tien jaar ouder dan zij altijd had beweerd, zij was in haar jeugd actrice en dertien jaar lang het liefje van Charles Dickens. Hij vroeg een gesprek aan met sir Henry, de enige nog levende zoon van Dickens en stelde hem de indringende vraag: ‘Was my mother your father’s mistress?’ En Henry moest zijn bange vermoedens bevestigen. Daar is Geoffrey nooit meer overheen gekomen. Hij had altijd een hoog moederbeeld gekoesterd maar bleek te zijn voorgelogen. Hij was op een wanhopige manier boos, verbrandde de weinige familiepapieren die nog over waren en weigerde alle interviews. Zijn jongere zus was minder onder de indruk en wilde haar moeder nog wel verdedigen, maar beschikte nauwelijks over enige informatie. Broer en zus stierven beiden kinderloos.

Hoe weten wij dit allemaal? Er zijn twee belangrijke kanalen waarlangs wij rechtstreeks informatie hebben gekregen over de relatie van Dickens met Ellen Ternan. Allereerst is daar Kate, de dochter van Dickens die het meest op hem leek en hem ook het beste begreep. Maar zij was ook het meest kritisch op haar

vader en koos vrij ondoordacht voor een vroeg huwelijk om afstand te kunnen nemen van haar ouderlijk huis. Op latere leeftijd heeft Kate bij de open haard veel vertrouwelijke gesprekken gevoerd met haar vriendin Gladys Storey. Daarbij kwam ook Ellen Ternan ter sprake. Na het overlijden van Kate heeft Storey openhartig verslag gedaan van die gesprekken in het boek *Dickens and Daughter* (1939). Voor de relatie met Ellen is vooral hoofdstuk acht van belang en van dat hoofdstuk heeft ook Michael Slater veel

gebruik gemaakt voor zijn boek *The Great Charles Dickens Scandal* (Londen

2012). Kate was één van de weinigen in de Dickens familie die tamelijk kritisch en soms wrang over Ellen sprak. Volgens Storey zou Kate zich heftig hebben verzet tegen de ‘courtesy call’ die haar moeder in opdracht van Dickens bij Ellen moest gaan maken. Dat beleefdheidsbezoek is ook te zien in de film.

Storey suggereert op grond van haar gesprekken met Kate dat Ellen zelf een actieve rol heeft gespeeld in het tot stand komen van de relatie met Dickens. Zij zou niet alleen maar een argeloos, afwachtend speeltje van de grote schrijver zijn

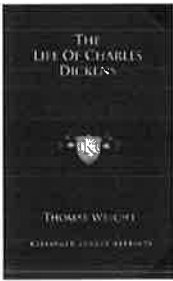
geweest maar ook een berekenende vrouw, die handig gebruik wist te maken van de mogelijkheden die het contact met Dickens haar en haar familie bood. Maar, zo zou Kate hebben opgemerkt: ‘Who could blame her?’ Met haar familie leidde ze een marginaal bestaan met een onzekere toekomst, terwijl de ruime middelen van de grote Dickens haar aanzienlijke verbeteringen beloofden en de kans om zich persoonlijk te ontwikkelen. Opmerkelijk is nog dat het volgens Kate de ontmoeting met zijn jeugdliefde Maria Beadnell (Mrs. Henry Winter) is geweest die Dickens ontvankelijk maakte voor een nieuwe emotionele ervaring. Hier zou je misschien van een ‘midlife crisis’ mogen spreken. En Kate merkte ook op dat ongeacht met wie Charles Dickens zou trouwen of getrouwd zijn: ‘he did not understand women.’ Kate overleed in 1929 en het boek van Storey *Dickens and Daughter* verscheen in 1939. Door het uitbreken van de oorlog trok de publicatie weinig aandacht. Kate speelt in deze film een ondergeschikte rol.

Een tweede belangrijke informatiebron is canon William Benham, een Anglicaanse geestelijke gevestigd in Margate. Hij was een Dickens liefhebber met grote liefde voor het toneel. Na aankomst in Margate ontwikkelde Ellen al snel een vertrouwelijke relatie met hem en werkten zij op verschillende terreinen

samen. Hij zat in het bestuur van de school waar de Robinsons aan verbonden waren en Ellen deed mee aan de vele liefdadigheidsactiviteiten die Benham in Margate organiseerde. Hij komt in de film nadrukkelijk naar voren. Ellen ging gebukt onder haar verleden en had behoefte aan iemand aan wie zij haar verhaal kwijt kon. Daar diende Benham zich vrij nadrukkelijk toe aan met zijn indringende vragen en verzekering dat hij naar

haar zou luisteren zonder oordeel te vellen. Ellen heeft hem haar ware identiteit onthuld en heel veel verteld over haar achtergrond. Hoeveel? Dat is moeilijk vast te stellen. Feit is dat een zekere Thomas Wright een biografie van Dickens wilde schrijven en via advertenties in de krant mensen uitnodigde hem informatie te geven of herinneringen te vertellen. Benham ging daar op in. Volkomen in strijd met de geheimhoudingsplicht die voor hem als geestelijke zou moeten gelden is hij in gesprek gegaan met Wright. Dat stelde Wright in staat een biografie te schrijven met veel persoonlijke details, getiteld *The Life of Charles Dickens*. Hij had de tact om met de publicatie te wachten tot na de dood van sir Henry in 1934 en dus verscheen het boek in 1935.

Volgens Benham had Ellen al tijdens het leven van Dickens spijt van de relatie die zij met hem was aangegaan. Dat zou waar kunnen zijn en de onvrede en rusteloosheid van Dickens' laatste levensjaren kunnen verklaren. Maar dat kan ook de eigen inkleuring zijn van Benham die als geestelijke misschien eerder geneigd was het verhaal van Ellen te formuleren in termen van schuld en berouw. Het zou ook kunnen dat Ellen spijt voorgaf in een poging tegenover Benham enig respect terug te winnen. Overigens schrijft ook Storey dat Ellen haar affaire met Dickens betreurde, maar dan pas na diens dood.

Afgaande op de vele romans die Dickens schreef was de familie voor hem heilig. Denk alleen maar aan zijn roerende Kerstverhalen. En hij was fel gekant tegen elke vorm van schijnheiligheid en hypocrisie. Denk maar aan een figuur als Pecksnif uit *Martin Chuzzlewit*. Maar in zijn privé leven vinden wij dat niet terug. Zijn dochter Kate schreef ooit aan Bernard Shaw: 'U zou mij een groot genoegen doen als U het publiek zou duidelijk maken dat mijn vader geen vrolijke en grappige man was met in zijn ene hand een plumpudding en zijn andere een glas punch.' Deze film laat zien dat Dickens inderdaad geen voorbeeldig gezinshoofd was. Maar zijn relatie met Ellen Ternan schijnt hem ook niet echt gelukkig te hebben gemaakt.

In The Dutch Dickensian worden ter beoordeling van de redactie, artikelen opgenomen die betrekking hebben op:
Leven en Werken van Charles Dickens.
Tijdgenoten die raakvlakken hebben met Charles Dickens.
Onderwerpen die licht doen schijnen op de tijd waarin Charles Dickens leefde.
Boekbesprekingen van oude of nieuwe uitgaven alsmede recensies van uitbeeldingen van werken van Charles Dickens op DVD etc.
Zowel artikelen geschreven in de Nederlandse taal alsmede in het Engels kunnen worden geplaatst.

Bijdragen:

Artikelen dienen bij voorkeur als platte tekst of neutraal Word-bestand, zonder opmaak, te worden toegezonden. Voetnoten dienen aan het eind van het artikel te worden geplaatst. Suggesties voor illustraties zijn ter beoordeling van de redactie.

Versijning:

The Dutch Dickensian verschijnt minstens tweemaal per jaar.

A handwritten signature in cursive script, appearing to read "D. O. L.". The letters are dark and ink-like, with a fluid, connected style. The "D" is large and prominent, followed by a smaller "O" and a final "L" that has a long, sweeping tail.

WRITTEN IN 1837.

The second of six totally different signatures all written in the year 1837 is a very peculiar one.